DE PEDAGOOG 04

UITGAVE VAN DE NVO - JAARGANG 22 - DECEMBER 2021

‘Stop! Het is mijn dochter!’

Nieuwe richtlijn Dyslexie

Kinderen betrekken bij passend onderwijs

Ereprijs voor ScheidingsATLAS

Pleeggrootouders verdienen steun

Moeders

'Mama, ik heb contact met de kleindochter van W.G. van de Hulst!' Mijn moeder is helaas al twintig jaar dood, maar wat had ik haar dit graag verteld. Bij de ode aan de kinderboekenschrijver uit mijn jeugd - zie rubriek *gegrepen* - moest ik toestemming vragen voor het gebruik van de boekcovers. De uitgever verwees me naar zijn erfgenamen. En zo kwam ik in contact met kleindochter Roos Marijn. Gelukkig vond zij het een mooi verhaal en mochten de covers in *de Pedagoog* komen. De naam van de tekenaar, 'mijn lieve vader, Willem G. van de Hulst junior' moet er ook bij, schreef ze.

Mijn vader heb ik pas leren kennen toen hij tachtig was. Op dat gebied heb ik dus weinig ervaring, om precies te zijn vier jaar en twee dagen. Maar alle mooie herinneringen aan mijn lieve moeder maken dat gemis ruimschoots goed. Zeker in vergelijking met Yuna Timmermans mag ik in mijn handjes knijpen. In de rubriek *young professionals* vertelt ze hoe zij, bij gebrek aan een emotionele band met haar eigen moeder en vader, op zoek ging naar geborgenheid bij jeugdhulpverleners. En die daar niet vond.

Gelukkig had ik ook geen moeder die voor haar leven moest vrezen omdat ze zwanger raakte van een getrouwde man, haar grote liefde. Mijn oma stond er destijds niet bij te juichen, zacht gezegd. Maar eermoord was niet aan de orde. In het omslaginterview vertelt Celal Altuntas dat moeders een grote rol spelen bij het in toom houden van migrantenmeisjes die het lef hebben te denken dat hun lichaam henzelf toebehoort. Hun familie kan daar heel anders over denken. Mijn moeder hoefde gelukkig ook niet te trouwen met een verre neef of een oud mannetje uit ons dorp - die stonden wel in de rij! - om de eer van de familie hoog te houden.

Ook mag ik me gelukkig prijzen vergeleken met de kleindochter van pedagoog Lia Brouwer-Vogel (78). Samen met haar man zorgt Lia al negen jaar voor hun kleindochter van elf. Haar eigen dochter was door psychische problemen niet in staat een goede moeder te zijn. In *opvoeders van nu* vertelt zij over de loyaliteitsconflicten die dat soms oplevert en de blinde vlek bij jeugdbeschermers.

Annemiek Haalboom
hoofdredacteur *de Pedagoog*

'Kinderopvang is onderdeel van het pedagogisch landschap geworden, zoals scholen dat al veel langer zijn'

Ruben Fukkink, pagina 30

coverfoto: Sabine Joosten

inhoud

4 **'Stop! Het is mijn dochter!'**
Interview met schrijver, expert eerwraak en eerstejaars student Pedagogiek Celal Altuntas.

12 **ScheidingsATLAS**
Laagdrempelige training, die scheidende partners steunt in hun rol als ouders, verdient prijs: de ZonMw Parel.

20 **Nieuwe richtlijn Dyslexie**
Gesprek met deskundigen Hans van Luit, Ellen Loykens en Lenneke Kapitein.

24 **Leerlingen & passend onderwijs**
Over het belang om kinderen te betrekken bij het diagnostische proces en drie manieren om dit te doen.

32 **'Pleeggrootouders verdienen professionele steun'**
Pedagoog en pleeggrootouder Lia Brouwer-Vogel: 'Er is weinig begrip voor onze loyaliteit naar twee kanten, de ouder en het kleinkind'.

14

12

10

32

rubrieken

8 Onderzoeksnieuws
9 Die ene cliënt: Petula Klein Nagelvoort
10 Over de grens: Better safe than sorry
14 Promovendus Sabine van der Asdonk
17 OM&OM: Olaf Stomp
18 Zorgprestatiemodel
23 Gegrepen: W.G. van de Hulst
27 Gastcolumn: Diederik Weve
28 Boeken &zo
30 Hoogleraar: Ruben Fukkink
35 Juridische en beroepsethische vragen
36 Young professionals: Yuna Timmermans
40 Op de werkvloer: Doutzen Oppers

‘Stop! Het is mijn dochter!’

Celal Altuntas
foto: Claudia Kamergorodski

Schrijver, columnist en expert eerwraak Celal Altuntas is net begonnen met zijn studie Pedagogiek aan de Erasmus Universiteit. Hij is bijna vijftig als zijn droom uitkomt. Een gesprek over de wil om te leren, de omweg naar de collegebanken en de strijd om eerkwesties op te lossen zonder geweld.

“Ik vind het heerlijk om tussen de eerstejaars studenten Pedagogiek te zitten en van hen te leren”, zegt Celal Altuntas (Diyarbakır, 1972) op de bank in zijn woonkamer in Waddinxveen. Hij heeft net een telefonisch advies aan een hulpverlener afgerond en tegelijkertijd een pot Koerdische thee gezet. Aan de muur hangt een kleurenfoto van zijn ‘twee prinsesjes’, dochters Havin en Avsin, inmiddels veertien en twaalf jaar.

Leren

Hij houdt sinds het begin een dagboek bij van zijn ervaringen op de Erasmus Universiteit. Uiteindelijk moeten die aantekeningen leiden tot zijn vierde boek, hoopt hij. Een titel heeft hij al: *Van schaapherder tot Erasmusstudent.*
“Studeren aan de Erasmus Universiteit is lang mijn droom geweest. Als kind wilde ik al leren, maar dat werd door mijn familie niet gestimuleerd. Integendeel, ik werd ermee gepest. Ik ben van Koerdische afkomst, kom uit het oosten van Turkije. Daar heb ik vijf jaar bassischool gedaan. In het Turks, een taal die ik niet kende. Thuis spraken we Koerdisch. Tot mijn vlucht naar Nederland werkte ik als schaapherder.”

Tien-nul achter

Over die eerste twintig jaar van zijn leven schreef hij, toen nog onder pseudoniem, *Het dorp van de zeven broers*. Zijn tweede boek, *Regen zonder modder*, gaat over zijn eerste jaren als asielzoeker in Nederland. Het eindigt met zijn huwelijk met een Koerdische uit Duitsland en de geboorte van zijn dochters. Celal Altuntas, die vluchtte om politieke redenen, wachtte vijf jaar op een verblijfsvergunning.
“Toen ging ik eindelijk Nederlands leren. Mijn eerste taaltoets NT2 deed ik op de Erasmus Universiteit. Ik voelde me er meteen thuis en wilde eigenlijk toen al niet meer weg. Maar qua opleiding stond ik natuurlijk met tien-nul achter. Ik wilde graag mensen helpen, vooral kinderen, en zo kwam ik bij mbo sociale dienstverlening terecht. Ik ben doorgegaan met hbo maatschappelijk werk en ging werken als gezinscoach.”
Een tijdje geleden begon een van zijn collega’s met een studie aan de Erasmus Universiteit en spoorde Celal aan dat ook te doen.
“Hij wist van mijn droom. Toen ik het grootste struikelblok – het toelatingsexamen en vooral statistiek! – had gehaald, sprong ik een gat in de lucht. Maar ik geloofde het pas écht op de eerste dag dat ik werkelijk in de collegezaal zat.”

Eerste casus

In de loop der jaren is Celal Altuntas uitgegroeid tot een expert op het gebied van eer en eerwraak en wordt hij veel ingeschakeld voor advies door hulpverleners. “Ik ben een voorstander van eer, maar niet van geweld”, is zijn motto.
Over zijn allereerste casus schrijft hij in *Het is je zusje!*, zijn derde boek, over eermoord in Nederland. “Ik werkte toen als maatschappelijk werker in Den Haag. Een collega vroeg me om advies: ‘Celal, ik heb een Koerdisch meisje, ze woont nog bij haar ouders in Den Haag en is daar verliefd op een jongen. Maar de ouders hebben haar onlangs uitgehuwelijkt aan een neef in Turkije. Met hem wil ze absoluut niet trouwen. Ze weet niet wat ze moet doen. Ze is bang dat het afgelopen is voor haar als haar familie erachter komt of als ze wegloopt. Wat moet ik doen?’”
“Op dat moment, twintig jaar geleden, kon ik alleen maar bevestigen waar dat meisje bang voor was: het zou haar dood kunnen betekenen. Uiteindelijk heeft ze besloten om een einde te maken aan haar relatie. Een heel pijnlijk, maar wijs besluit.”

Roddels

Hij herinnert zich ook nog goed een ander meisje dat werd gedwongen om met haar neef te trouwen. In haar geval speelden sociale media een cruciale rol.
“Ze had via MSN en Facebook contact met haar neef Mustafa in Turkije. Hij wilde graag naar Nederland komen en had via sociale media geruchten verspreid dat zij verliefd en verloofd zouden zijn. Die roddels bereikten haar broer, zusjes, neven en nichten en haar ouders. Uiteindelijk wist iedereen, ook zijn familie, ervan en was het een familiekwestie geworden. Terwijl het contact in haar ogen gewoon onschuldig praten tussen neef en nicht was. Maar hoe kon ze dat bewijzen?”
Uiteindelijk bleken de roddels sterker dan haar argumenten. “Die roddels hadden ook een groot effect op haar psychische gezondheid.

>

foto: Sabine Joosten

> Ze was naar een psycholoog gestapt, die zag mij op tv en heeft me ingeschakeld. Ik heb toen met het meisje gepraat, maar haar ouders stonden niet open voor een gesprek."
Hoe is het afgelopen?
"De familie besloot dat zij met haar neef moest trouwen. Ze konden niet aan hun omgeving verkopen dat het hele verhaal niet waar was. En zij kon niet anders dan toestemmen. Die neef is naar Nederland gekomen en later begreep ik dat hij haar sloeg en ze bij hem wilde weglopen. Dus een fijn huwelijk was het niet."

Cijfers

Toen hij twintig jaar geleden voor het eerst geconfronteerd werd met eerwraak in Nederland, was dat hier nog een blinde vlek. Niemand wist er eigenlijk iets van, merkte hij. Inmiddels is er meer aandacht en kennis bij hulporganisaties zoals de vrouwenopvang, heeft het thema de aandacht van de politiek en is eerwraak meer onderwerp van gesprek binnen migrantengemeenschappen. Ook is in 2008 het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld opgericht, dat onder andere politiekorpsen informeert.
De politie registreerde vorig jaar 1030 incidenten waarbij mogelijk sprake was van eergerelateerd geweld. Er waren in 2020 twaalf dodelijke slachtoffers. De politie vermoedt dat het aantal incidenten nog hoger is, maar dat veel mensen niet aan durven kloppen met zo'n gevoelige kwestie.

Psychische mishandeling

Net als de politie denkt Celal dat er vaker sprake is van eergerelateerd geweld dan de cijfers laten zien. "Bij eerkwesties zeggen mensen vaak niet dat het daar om gaat. Dan heet het een familiedrama. Of huiselijk geweld. Soms is het ook allebei, dat maakt het ingewikkeld."
Hij ziet een trend van minder fysieke naar meer psychische mishandeling. Vooral om gevangenisstraf te voorkomen.
"Dat zie je bijvoorbeeld veel bij Marokkaanse Nederlanders. Voorheen was het een eer om openlijk een slachtoffer te maken. Nu gaat het vaker om geestelijke mishandeling van meisjes en vrouwen. Zoals kleineren, uitschelden, zwart maken, roddelen, uithuwelijken aan een oudere man, meenemen naar het land van herkomst en daar zonder paspoort achterlaten. Ik ben eens door de politie benaderd voor een meisje dat in het ziekenhuis lag vanwege een zelfmoordpoging. Toen ik het dossier las, had ik meteen mijn bedenkingen. Het bleek dat ze door haar familie onder druk was gezet om zichzelf neer te steken."

Eer

Waar komt eerwraak vandaan? Wat is eer eigenlijk?
Celal Altuntas: "Bij eer gaat het om het gezicht van de familie. In landen met een wij-cultuur, zoals het Midden-Oosten en Turkije, heb je twee soorten eer. En die zijn nauw met elkaar verbonden. Je hebt *şeref*, dat gaat om de reputatie en het aanzien van jou als persoon. Zoals een goede baan of succesvolle kinderen. En je hebt *namus*, de eer van de familie. Daarbij gaat het vooral om de kuisheid van de vrouw die bewaakt moet worden. Zij moet van onbesproken gedrag zijn. In hun opvoeding krijgen mannen al eeuwenlang, van generatie op generatie, mee dat zij die eer en reputatie van hun familie moeten beschermen. Als die wordt aangetast, moeten ze die herstellen. Vroeger, toen vrouwen nog gezien werden als bezit, had die code een functie: je moet van elkaars vrouw afblijven en van elkaars spullen. Die betekenis is er niet meer, maar de code is er bij sommige wij-culturen nog wel."
Hij heeft zelf een ontwikkeling doorgemaakt en vindt dat vrouwen, zeker zijn dochters, hun eigen leven moeten bepalen, maar is in dezelfde traditie opgevoed. "Toen ik al jarenlang slachtoffers hielp van eergerelateerd geweld, belde mijn broer. Zijn dochter was er vandoor met een getrouwde man. Tot mijn eigen verbazing en schrik was mijn eerste gedachte: ze moet dood. Idioot, maar zo diep zit het dus."

Systeem

Soms is een homozoon die uit de kast dreigt te komen aanleiding voor eergerelateerd geweld, of een jongen die verliefd wordt op

'Bij eer gaat het om het gezicht van de familie'

een meisje uit een andere cultuur. Maar meestal zijn het vrouwen en meisjes die door hun ('onzedelijk') gedrag de eer van de familie aantasten. Vrouwen die willen scheiden of willen trouwen met een nieuwe man. Meisjes die zich niet aan de kledingcodes houden, praten met jongens op straat of heimelijk een relatie hebben. Roddels spelen een grote rol en kunnen - ook als ze niet waar zijn - leiden tot geweld.
"En iedereen uit de familie bemoeit zich ermee", zegt Celal. "Je hebt te maken met het hele systeem. Achter de gesloten deuren spelen moeders een grote rol. Wanneer een meisje zich niet aan de afgesproken regels houdt, wordt zij daar op aangesproken en faalt ze in haar status als moeder. Dus moet ze extra streng zijn voor haar dochter. Broers worden vaak niet alleen door familie, maar ook door andere jongens onder druk gezet om hun zusjes tot de orde te roepen. Zo wordt die eer door het hele systeem in stand gehouden."

Mentaliteitsverandering

Met zijn project *Wel Eer, Geen Geweld* richt Celal Altuntas zich op de (potentiele) daders van eergerelateerd geweld. Met lezingen en voorlichting hoopt hij op een mentaliteitsverandering bij jongens en mannen.
"Die mentaliteitsverandering moet van binnenuit komen. Van bovenaf ga je het niet oplossen. Je kunt wel op de Nederlandse manier zeggen: stop met die onzin, hier zijn man en vrouw gelijk. Ik ben zelf ooit eens uit mijn slof geschoten tegen een vader die zijn twee dochters extreem controleerde, zelfs als zij op school zaten. 'Je bent niet de politie! Als je zo doorgaat, ben je ze kwijt!' Die klant heb ik nooit meer teruggezien."
"Het begint met de erkenning van die eer. 'Wil je dan dat we zonder eer gaan leven, dat onze dochters en vrouwen in minirok de straat op gaan en elke avond met een andere man thuis komen?', vroeg een Turkse man me eens. Maar dat wil niemand. Het gaat om de aanpak, het gebruik van geweld. Dat moet stoppen."

Escalatie voorkomen

Wat is het motief? Wat is er aan de hand? Wie zijn er allemaal bij betrokken? Wat kun je bespreken? Die vier vragen zijn belangrijk voor hulpverleners, zegt hij. Verder is het zaak om op tijd in te grijpen en zo escalatie te voorkomen. Dan kan het al te laat zijn en is vluchten voor je leven vaak de enige optie.
"Een tijdje geleden ben ik benaderd voor een zaak, net op tijd om een uithuisplaatsing te voorkomen. Een Nederlandse jongen en een meisje van zestien uit mijn cultuur waren ernstig verliefd op elkaar. Haar familie en de hele omgeving wisten ervan, de roddels gingen rond. Ik werd gebeld door een hulpverlener die een training had gevolgd over eergerelateerd geweld, net als zijn collega's. Er waren al veel gesprekken geweest en ze waren bang dat het meisje thuis iets zou overkomen. Moesten ze haar daar weghalen of niet?"

Harmonie

Celal sprak met het meisje en haar geliefde, en later ook met haar familie. "Zij was helemaal vernederlandst, keek vanuit haar Nederlandse ik en had nooit bij die eer van haar familie stilgestaan. Terwijl die twee wel degelijk in harmonie kunnen leven. Voor de jongen gold hetzelfde, hij was in tranen over alles. Bij de familie begon ik met de erkenning voor het feit dat zij zich zorgen maakten en in een strijd zaten. Maar ik gaf ook een alternatief om zonder geweld hun eer te behouden. En om de situatie te accepteren. Uiteindelijk is dat gelukt."
Als wapen tegen de roddels adviseerde hij de ouders om tegen iedereen die aanmerkingen op hun dochter maakte, te zeggen: 'Stop! Het is mijn dochter! Ik weet dat ze een relatie heeft met een Nederlandse jongen, daar gaan wij over en niet jullie.'

"Daarna heb ik geprobeerd om het meisje en haar ouders weer naar elkaar te laten luisteren, want dat deden ze niet. Er was alleen maar strijd, hun boodschappen kwamen niet bij elkaar binnen. Het belangrijkste voor de ouders was dat hun dochter haar school afmaakte en ging studeren. En hun wens was dat haar vriend op haar achttiende om haar hand zou vragen. Uiteindelijk vond iedereen dat een prima idee."

tekst: Annemiek Haalboom

leestip
Celal Altuntas, *Het is je zusje! Eermoord in Nederland* (2015), Atheneum-Polak & Van Gennep. Achttien verhalen over eerwraak, uitleg over de achtergrond en tips voor hulpverleners.